

Лариса И. РАЗДОБУДКО-ЧОВИЋ*
Факултет филолошких наука
Паневропског универзитета
у Бањој Луци

Оригинални научни рад
Примљен: 07. 11. 2016.
Прихваћен: 10. 02. 2017.

ФРАЗЕОЛОГИЗМИ С ПОВЕЋАНОМ ЕКСПРЕСИВНО-ЕМОЦИОНАЛНОМ БОЈОМ У НАРАТИВНОЈ СТРУКТУРИ *ПРОКЛЕТЕ АВЛИЈЕ* ИВЕ АНДРИЋА И ПИТАЊА РУСКИХ ПРЕВОДНИХ ЕКВИВАЛЕНАТА

Проблематика наративног дискурса у тесној је вези са уочавањем суштинских особина индивидуалних специфичности приповедача, у корелацији с параметрима националног менталитета. Емоционално-експресивна фразеологија представља неодвојиву компоненту наративног дискурса и представља циљ датог истраживања. У раду се примењују следећи методи: описни, компонентна анализа, метод идентификационе пројекције који подразумева начине утврђивања истоветности језичких и карактеролошких обележја, а користе се и елементи компаративног метода. Анализа образаца фразеолошког дискурса фра Петра, Заима, Хаима и Растислава открива оваплоћење духа народног казивања, повезаног с носиоцима традиције неауторске књижевности, као и црте које доминирају у говору сваког од посматраних приповедача на емоционално-експресивном, национално-културном и тематском нивоу.

На основу извршеног истраживања може се закључити следеће: фразеолошке јединице у националној лингвокултурологији врше низ функција, повезаних с начинима идентификације, моделима одражавања стварности; концептуална представа човека о стварности фокусира се путем фразеологије индивидуе, чија семантичка компонента служи као когнитивно-асоцијативна база за идентификацију говорног портрета приповедача; емоционално-експресивни фразеологизми заједно делују, преплићу се и формирају семиотички континуум који одражава суштинске особине језичке личности приповедача; емоционално-експресивна компонента фразеологије ових приповедача често се базира на употреби маркираних јединица говора и посебног начина образовања исказа (стилске фигуре: метафоре, поређења, хиперболе, градације).

Кључне речи: фразеолошка јединица, еквивалент, наративни дискурс, фразеолошки дискурс приповедача

* lrzodobudko@mail.ru

Фразеологија је неодвојиви део језичке слике света сваке лингвокултуре. По степену развоја фразеологије може се правилно судити не само о језичком потенцијалу индивидуа, већ и о развоју друштва чији део су дате индивидуе. Уз то, фразеолошки систем језика иступа као најважнији чинилац сликовитог виђења народа у ком се одражавају како дубоко националне тако и универзалне особине људске егзистенције. Језичка личност иступа као носилац индивидуалних говорних карактеристика. У датом истраживању нас интересује језичка личност приповедача, која представља посебно интересантан материјал за наше истраживање, јер је приповетка *Проклета авлија* састављена од прича различитих ликова.

Ћамил прича фра Петру о трагичној судбини султана Џема и о себи, као двојнику Џема, Хаим – о Ћамилу и о себи, фра Петар препричава све оно што је запамтио неком младићу Растиславу, који је, са своје стране, *alterego* аутора.

Проблематика наративног дискурса у тесној је вези с уочавањем суштинских особина индивидуалних специфичности приповедача, у корелацији с параметрима националног менталитета (Башић 2012: 83–94). Истраживања међусобних односа језика и националног карактера постају најактуелнија у XX веку и почетком XXI века, када водећа парадигма лингвистике постаје међудисциплинарни приступ у оквиру етнолингвистике, социolingвистике, когнитивне лингвистике и лингвокултурологије.

Емоционално-експресивна фразеологија представља неодвојиву компоненту наративног дискурса и може послужити као основни материјал за уочавање карактеролошких црта представника националног менталитета. Овај проблем већ одавно привлачи пажњу истраживача (Башић 2012, Дракулић-Пријма 2012, Кирилова 1991, Ољанич 2007, Мршевић-Радовић 2008, Валериј Мокијенко 1996).

Заједно с тим, наративни дискурс захтева још и нове приступе његовој анализи. Притом, до данашњег дана не постоји детаљно лингвистичко истраживање језичке личности приповедача, између осталог емоционално-експресивне фразеологије, карактеристичне за Иву Андрића.

Основни циљ датог истраживања је анализа оних деоница текста у којима је именован један од казивача: пре свега – сâм фра Петар, који младом искушенику Растиславу у периоду од две-три недеље казује своје догодовштине током два месеца заточеништва у истамбулској апсани, „проклетој авлији”, па, надаље, егзалтираних *казивала* Заима и, посебно, Хаима, а такође и Ћамила. Те деонице текста се одликују великом учесталošћу поменутих фразеологизама са изразитом експресивно-емоционалном бојом. Управо због тога, за објекат истраживања изабране су фразеолошке манифестације приповедача дате приповетке и анализа њихова превода на руски језик.¹

Предмет проучавања овог рада представљају начини фразеолошке вербализације карактеролошких особина језичке личности приповедача *Проклете авлије* Иве Андрића и њихов превод на руски језик. За разлику од тра-

¹ У раду је анализиран превод на руски језик Татјане Протогеновне Попове (Андрич 1974).

диционалног лингвистичког описивања начина вербализације црта језичке личности, лингвосемиотички приступ, који преовладава у нашем раду, има велики значај за лингвистику.

Из постављеног циља произлазе следећи задаци:

- 1) дати карактеристику фразеолошким јединицама које су искоришћене у говору приповедача „Проклете авлије” Иве Андрића и начина њиховог превода на српски језик;
- 2) одредити комуникативни статус наративног дискурса у коме се фразеологизми реализују;
- 3) одредити карактеролошке црте језичке личности приповедача;
- 4) установити идеолошке, психоемотивне, етнокултурне и тематске карактеристике идиоматике приповедача „Проклете авлије” Иве Андрића;
- 5) уочити карактеролошке доминанте језичке личности казивача: фра Петра, Ђамила, Заима, Хаима и Растислава.

У раду се примењују следећи методи: описни, компонентна анализа, метод идентификационе пројекције који подразумева начине утврђивања истовестности језичких и карактеролошких обележја, а користе се и елементи компаративног метода.

Даље прелазимо на конкретну анализу језичких личности приповедача и на уочавање карактеролошких параметара личности у фразеолошким јединицама и фразеолошком узусу.

1. Језичка личност приповедача – дубоко религиозног фра Петра – спада у традиционални тип личности: суздржан и традиционални облик комуникације, личност која ретко прибегава експресивно-емоционалним говорним конструкцијама, користећи објективно садржајне формулације. Фразеологија фра Петра испуњена је филозофско-религиозним садржајем на рачун додатних конотација одговарајућег садржаја у контексту. Паремийски и фразеолошки потенцијал српског језика (неретко с елементима религијске лексике) широко се користи у говору фра Петра, што сведочи о његовом католичком опредељењу.

Тематика његовог наративног дискурса гради се око следећих аспеката: *свакодневница и обичаји Босне тог времена, политика, национални интереси Босне*. У фразеолошким манифестацијама монаха-католика фра Петра, у датим ставовима бележи се јарка аксиолошка компонента исказа. Ову чињеницу можемо приписати стремљењу фра Петра да буде истински хришћанин. Тематски облик његове фразеологије гради се око пет аспеката:

– Монашко смирење:

„Опомињем сам себе на стрпљење, али *стрпљење ме издаје*. Дуга ноћ, још дужи дан, а *тешка мисао*. Најгоре ми је што знам да сам невин, а нити ме испитују нити ми ко споља шта јавља. Кад то помислим, *удари ми крв у главу* па обневидим и дође ми да *вичем на сав глас*. Али се стишавам, трпим и *једем се у себи*, и само се питам шта ли ме још чека” (стр. 734) – у преводу: „Призивао самог себа к терпению, но *терпения не хватает*. Ночи долгие, дни еще дольше, и все время *черные мысли*. Хуже всего, что знаю – не виновен я, но меня не допрашивают, и вестей с воли нет. Стоит об этом задуматься – *ударит кровь в*

голову, прямо слепну, и хочется кричать в голос. Но смиряю себя, терплю и тихонько терзаюсь одним вопросом: „Что меня еще ждет?” Всякое лезет в голову, но выхода я не вижу” (с. 111). – У датом одломку тешко да се може сматрати еквивалентом руски фразеологизам *выхода я не вижу* српском – *једем се у себи*.

– *Припадност католицизму:*

„И ја разговарам с њим срдечно и просто, како никад нисам могао ни умии док је био ту и док смо се виђали, онако како бих разговарао са неким млађим од фратора из мог манастира, кад га нападне *taedum vitae*². Ухватим га за рамена и продрмам”. (стр. 735) – у преводу: „Беседују с њим,словно с кем-нибудь из наших младих монахов, кога нападет на њих *taedium vitae*.³ Беру за плечи и легонько встряхиваю”. (с. 112–113) – пропуштена је уводна реченица „како никад нисам могао ни умии док је био ту и док смо се виђали”. Што се тиче латинске крилатице, она је из ко зна ког разлога у оригиналу написана ћирилицом.

– *Надареност, мудрост, животно искуство:*

- „ – Уранио, зору преварио! Свануло, Ђамил ефендија. Хеј! А он одмахује главом.
- За мене је – каже – а поноћ а зора, све исто. Нема сванућа.
- Ама како нема, болан брајко? Не хули и не говори будалаштине. Док год има мрака, биће и сванућа. Видиш ли ти ову љепоту у бога?
- Не видим – каже он *оборене главе* а глас му се ломи. <...> .
- Ајде, јадан, не говори што не треба и не гријеши душе. Даће бог, оздравићеш ти од те твоје болести и још се у здрављу и на слободи сваког добра и сваке љепоте нагледати. А он само обара главу.
- Не могу ја – каже – добри човјече, оздравити, јер ја нисам болестан, него сам овакав, а од себе се не може оздравити” (стр. 735). – У преводу: „Рано встал, зарју обогнал! Рассветло, Чамил-эфенди. Эй! Он качает головой.
- Для меня, – говорит, – что полночь, что заря – все едино. Нет для меня рассвета.
- Ну как же нет, братец? Не возводи на мир хулы и не говори глупостей. Пока есть тьма, будет и рассвет. Смотри, какая вокруг божья красота!
- Не вижу, – говорит он, опустив голову, и голос его, срывается.
- <...> .
- Слушай, милый, не говори, чего не следует, не бери греха на душу. Даст бог, избавишься ты от своей болезни <...> .
- Не могу я, – говорит, – добрый человек, поправиться, потому что не болен я ничем, а уж такой от природы – сам от себя не вылечишься.
- <...> .
- А ну, давай-ка закурим лучше, да и стряхнем кручину с плеч, туды ее растуды! Закурим?
- Давай, – говорит он, только чтоб не обижать меня. – Ладно!” (с. 113).

После скрупулозно извршене анализе датог одломка, богатог многим фразеологизмима и пословицама, може се закључити да све горенаведене пословице и устаљене синтагме имају своје више или мање адекватне синаоне еквиваленте.

– *Традиције и култура:*

Не без разлога, код словенских народа постоји крилатица: „Нерад убија” (рус. „безделье – убивает”: „Чем бездельничать – лучше даром работать!”)

² Одбојност према животу (лат.).

³ Отврашение к жизни (лат.).

– као што се види, ово није карактеристично само за Словене, већ и за сваког човека, посебно невино заточеног у зидинама *проклете авлије*.

„Нигдје човјека да поразговарам с њим, а *уби ме нерад и беспослица*. Распитивао сам се има ли каква посла за мене, да се поправи кахвени млин, да се курише неки сахат. Шта било. Јер, од тог сам еснафа. Али ме чувар гледа и ријечи не говори. Молим га да пита старешину. Сутрадан он ми каже: „Сједи с миром и не помињи то више!” <...>.(стр.734) – Превод је коректан: „И нет човека, с кем можно было бы поговорить, а *праздность и безделье убивают*. Это для меня *хуже всего*. Не привык. Ни книги нет, ни какого-нибудь инструмента. Спрашивал, не найдется ли какого дела – починить кофейную мельницу или часы”. <...> (с. 111).

Дату наведену тематику можемо сврстати у универзалне животне проблеме који вечно чекају на своје решење.

Како је показала анализа говорних манифестација, фра Петра можемо сврстати у традиционално-конзервативни тип језичке личности, носиоца књижевно-језичке норме, што доказује употреба књижевних фразеологизама и латинских крилатих фраза. Не можемо да не приметимо, такође, употребу устаљених израза говора сниженог регистра. Дати тип понашања у потпуности се може објаснити с тачке гледишта личности формиране у манастиру. Емоционално-експресивне компоненте фразеологије фра Петра одликују се спорадичним карактеристикама узуса и разликују се контекстуалним појачавањима смисла у оквиру коришћења индиректних начина вербализације фундаменталних емоција. На тај начин, национално-културне компоненте фразеологије фра Петра манифестују се у складу са преношењем хришћанских стереотипских менталитетских поимања на фону дијалекатског шаренила балканске лингвокултуре.

2. Анализа експресивних компонената фразеологије Ћамила дозвољава да се уочи релативно емоционална суздржаност комуникативних стратегија понашања посматране језичке личности. Средњи степен емоционалности личности Ћамила условљен је умереним (неутралним) експресивно-емоционалним обликом фразеолошких јединица које су у употреби. Као преовлађујућа компонента, дати тип дискурса карактерише експлицитни начин вербализације суздржаних емоција, чак се емоција „безнађа” вербализује у већој мери индиректним средствима: „Придошлица се сместио без намештања, готово без покрета; дах му се није чуо. А кад год би се те ноћи пробудио (нема тога ко се овде често и много не буди), фра Петар би по нечем осетио да и „нови” поред њега не спава”. (стр. 700) – У потпуности је коректан превод датог одломка: „... лег, где стоял, и тут же замер, даже дыхания его не было слышно. (с. 52–53); „И когда бы той ночью фра Петар ни проснулся (а здесь нет человека, который бы по несколько раз за ночь не просыпался), он всякий раз ощущал, что и „новый” около него не спит”. (с. 53)

У току анализе уочили смо да се фразеолошки потенцијал Ћамила карактерише следећим цртама: начитанашћу, етиком, образованашћу. У процесу истраживања језичког материјала утврдили смо да Ћамил у свом говору манифестује неутралне стилистичке конструкције и ниску фреквенцију употребе фразеологије, јер се директан говор Ћамилов у приповеци готово

не среће, већ само индиректни (која се појављује час у препричавању фра Петра, час код младог монаха Растислава, коме је све то испричао фра Петар), када говори о Дему: „Султан, и ништа за *длаку* мање, јер би то значило исто што и не бити, *ни за длаку* више јер више од тога нема. То је ропство од ког бежања нема ни после смрти”. (стр. 725) – у преводу: „Султан – и *ни на волос* меньше, ибо иначе это уже не султан, и *ни на волос* больше, ибо большего не бывает. Это неизбежное рабство, от которого не спасет и сама смерть”. (с. 97) – коректно су преведени фразеологизми.

3. Језичка личност Заима поседује јарко изражене особине човека незадовољног животом, који се боји будућности у ишчекивању пресуде, и који живи од неостварених снова (о срећном браку и знању четири заната), а у стварности – „манијака и неизлечивог фалсификатора”: „Сад стрепи од тешке казне, ако се ствар докаже, и опија се и заваља лажима, полулажима и полуистинама које поваздан прича доконим људима...” (стр. 689): „Он трусит и, обманывая сам себя, упивается ложью, полуложью и полуправдой, которые по целым дням плетет досужим людям...” (с. 31)

Емоционално-експресивна компонента фразеологије овог казивача често се заснива на употреби маркираних јединица говора и посебног приступа образовању исказа с одређеним стилским фигурама, попут:

- **поређења**: „Пазила ме је као очи у глави. Ту што сам поживео четири године у сваком добру!” (стр. 689) – Превод је потпуно адекватан оригиналу: „Берегла меня как зеницу ока. Четыре года как сыр в масле катался”. (с. 31), јер је преводилац успешно превео фразеологизме одговарајућим еквивалентима;
- **метафора**: „Да ти знаш каква је то жена била. Не можеш да се одлепиш од ње а видиш да те *нестаје*. – Ах, шта! Најурио бих ја њу па све да јој је *сунце међу ногама* а *месец на трбуху*...” (стр. 688) – У преводу: „– Знал бы ты, что это была за женщина. Видишь, *конец тебе пришел*, а оторваться *нет сил*...” (с. 30) – поједине лексеме с експресивно-емоционалном обојеношћу (да се *одлепиш* од ње и да те *нестаје*) преведене су уз помоћ фразеологизама (*конец тебе пришел*, а оторваться *нет сил*), што појачава општи смисао исказа; метафоре су дословно преведене. „Да чего там! Будь у нее хоть само *солнце промеж ног* и *месяц на брюхе*, прогнал бы я ее безо всякого” (с.30);
- **хипербола**: „Четири ја заната знам и једанаест пута сам се женио”. (стр. 689) – „Я за свою жизнь четыре ремесла изучил и одиннадцать раз женился” (с. 31);
- **градација**: „*Баво ме наговори* те узех још једну жену. И од тог дана све крену *наопако*. Јест ме задовољила првих дана. <...>. Али *ћуд* што је имала! Ништа што се завадила са мојом првом женом и што ми је од куће *направила пакао*, него зађе тако по вароши, па што кажу: у *једној руци слама* а у *другој ватра*. Где дође, ту свађу и омразу ствара. *Два би ока*, што кажу, у глави *завадила*. Браћа моје прве жене стадоше да ме гоне. Омрзну свет на мене”. (стр. 688)

– У преводу: „*Черт меня надоумил* взять еще одну жену. И с того дня все *пошло шиворот-навыворот*. <...> . Но и нрав же у нее был! Мало того что она сразу поссорилась с моей первой женой и превратила дом в *суций ад*, она еще пошла шляться по городу – *в одной руке солома, в другой – огонь*. Куда ни сунется, везде разжигает вражду и ссоры. Право, она могла бы, как говорится, *поссорить два глаза на одном лице*. Братья моей первой жены ополчились на меня” (с. 30) – можемо истаћи одговарајући превод следећих фразеологизама: *Баво ме наговори – Черт меня надоумил, направила пакао – суций ад, главу изгубити – головы лииушь*; фразеологизам *Два би ока, што кажу, у глави завадила* преведен је дословно: *поссорить два глаза на одном лице*, лексема *наопако* – преведена је помоћу руског фразеологизма *пошло шиворот-навыворот*, што је, по нашем мишљењу, адекватан превод.

Заим као комуникативна личност представља човека који успоставља контакте, који покушава да привуче слушаоце, користећи, по правилу, тактичке методе комуникације оријентисане на личност, уз коришћење лексике и фразеологије говорног регистра.

4. У говорним манифестацијама Хаимовим преовладавају експресивно-оцењивачке формулације, уз коришћење елиптичних конструкција: „У том што је казивао било је додуше појединих нејасних и необјашњивих места, али зато су нека друга била испричана са таквим и толиким појединостима као да их је *својим очима гледао*. Хаим је све знао, и видео и оно што се није могло видети” (стр. 726). – У преводу: „Некоторые места в его рассказе были, конечно, туманны и необъяснимы, но зато другие изобиловали такими подробностями, как будто Хаим был очевидцем событий. Он знал и видел даже то, что невозможно увидеть” (с. 98) – фразеологизму *својим очима гледао* преводилац није нашао одговарајући фразеолошки еквивалент и превео га је лексемом *очевидец*, што, у принципу, одговара смислу оригинала.

У Хаимовом говору уочава се низ типолошких особености фразеологизама који врше говорни утицај на слушаоце: „Призоре који су се одиграли између двоје људи, *без сведока*, он је знао да исприча до невероватних појединости и ситница. И није само описивао људе о којима прича него је улазио у њихове помисли и жеље, и то често и у оне којих ни сами нису били свесни, а које је он откривао. Он је говорио из њих. <...>” (стр. 704). – У преводу: „Сцены, происходившие *с глазу на глаз* между двумя людьми, он умел передать необычайно живо, с мельчайшими подробностями. Описывая участников этих сцен, он проникал в их мысли и *сокровенные желания*, часто даже в такие, которых они сами не сознавали и которые он первый открывал. Он перевоплощался в них. <...>” (с. 98) – потпуно умесно су додати фразеологизми којих нема у оригиналу: *с глазу на глаз, сокровенные желания*.

5. Млади монах Рагислав представља *alterego* аутора, посредника (медијума) између приповедача (фра Петра и његових саговорника, који му се исповедају: Тамил-ефендије, Хаима и Заима) и аутора, чији су трагови интер-

венција очигледни у оним деловима текста где су филозофске професионално-списатељске контемплације и коментари инкрустирани у Растиславово препричавање. На пример: „Ја! Тешка реч која у очима оних пред којима је казана одређује наше место, кобно и непроменљиво, често далеко испред или иза оног што ми о себи знамо, изван наше воље и изнад наших снага. Страшна реч која нас, *једном изговорена*, заувек везује и поистовећује са свим оним што смо замислили и рекли и са чим никад нисмо ни помишљали да се поистоветимо, а у ствари смо, у себи, већ одавно једно.” (стр. 724) у преводу на руски гласи: „Я! Тяжкое слово. В глазах тех, перед кем мы его произносим, оно определяет наше место, фатальное и неизменное, зачастую совсем не соответствующее нашему представлению о себе, нашей воле и нашим силам. Страшное слово, которое, *сорвавшись однажды с языка*, навсегда связывает и отождествляет нас с тем, о чем мы думали, что произносили и чему внутренне давно уподобились, хотя никогда об этом не помышляли” (с. 94).

Анализа образаца фразеолошког дискурса фра Петра, Заима, Хаима и Растислава открива оваплоћење духа народног казивања, повезаног с но-сиоцима традиције неауторске књижевности, као и црте које доминирају у говору сваког од посматраних приповедача на емоционално-експресивном, национално-културном и тематском нивоу.

На основу извршеног истраживања може се закључити следеће:

1. Фразеолошке јединице у националној лингвокултурологији врше низ функција, повезаних с начинима идентификације, моделима одражавања стварности.
2. Наративни дискурс представља подврсту општенационалног дискурса и потчињава се законима функционисања националног језика и комуникације. Концептуална представа човека о стварности фокусира се путем фразеологије индивидуе, чија семантичка компонента служи као когнитивно-асоцијативна база за идентификацију говорног портрета приповедача.
3. Емоционално-експресивни фразеологизми не функционишу у наративном дискурсу изоловано једни од других, већ заједно делују, преплићу се и формирају семиотички континуум који одражава суштинске особине језичке личности приповедача.
4. Језичка личност приповедача, дубоко религиозног фра Петра, који припада традиционалном типу личности, спада у суздржани и традиционални облик комуникације, и ретко прибегава експресивно-емоционалним говорним конструкцијама, користећи објективно садржајне формулације.
5. Језичка личност Заима поседује јарко изражене особине говорне емоционално-експресивне фразеологије. У Заимовом говору уочава се низ типолошких карактеристика фразеологизама које врше говорни утицај на аудиторијум.
6. У Хаимовим говорним манифестацијама преовладавају експресивно-оцењивачке формулације, уз коришћење елиптичних конструкција.

7. Што се тиче превода фразеологизама, по нашем мишљењу, преводилац је успешно изашао на крај са не баш лаким задатком. Наравно, постоје случајеви када је могао бити одабран и прецизнији еквивалент.

На тај начин, емоционално-експресивна компонента фразеологије ових приповедача често се базира на употреби маркираних јединица говора и посебног начина образовања исказа (стилске фигуре: метафоре, поређења, хиперболе, градације, паралелне синтаксичке конструкције).

Значај овога рада, по нашем мишљењу, одређује се тиме што он представља допринос изучавању фрагмената српске и руске фразеолошке слике света и језичке личности приповедача, а такође је прилог даљој разради ставова теорије језика, лингвокултурологије и лингвистике, оних који се односе на идиолекатску и етнокултуролошку специфичност начина вербализације језичке личности.

ЛИТЕРАТУРА

- Андрић 2014:** И. Андрић, *Проклета авлија*. Романи, Београд: Laguna, 681–738.
- Андрич 1974:** И. Андрић, *Проклятый двор*. Избранные произведения, Москва: Издательство „Художественная литература”, 21–119.
- Башић 2012:** И. Башић, „Загонетка младића крај прозора (Питање фокализације у оквирној причи „Проклете авлије”)”, *Зборник Матице српске за славистику*, [књ.] 81, 83–94.
- Дракулић-Пријма 2012:** Д. Дракулич-Пријма, „К вопросу о переводе фразеологизмов в близкородственных языков”, *Зборник Матице српске за славистику*, 81, 175–204.
- Дракулић-Пријма 2012*:** Д. Дракулич-Пријма, *Фразеологические единицы фразеосемантического поля лжи и обмана в русском языке на фоне сербского языка* (диссертация кандидата филологических наук, С.-Петербург. гос. ун-т, Санкт-Петербург).
- Карацић 1852:** В. Карацић, *Српски рјечник*, у Бечу у штампарији јерменског манастира.
- Кирилова 1990:** О. Кириллова, „Иво Андрич (писатель и человек) как идеальный выразитель балканской модели мира”, Балканские чтения 1. Симпозиум по структуре текста. Тезисы и материалы. Москва, 147–150. <http://www.philology.ru/literature3/kirillova-1990.htm>. 1.09.2016.
- Мокијенко 1996:** В.М. Мокиенко, „Славянская фразеология и религия: от политеизма к полифразеологизации” // „*Frazeologia a religia*”: Tezy referatów międzynarodowego sympozjum naukowego, Opole.
- Мршевић-Радовић 2008:** Д. Мршевић-Радовић, *Фразеологија и национална култура*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Ољнич 2007:** В. А. Олянич, *Презентационная теория дискурса*, Москва: Гнозис.

Лариса Раздобудко-Човић

ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ С ПОВЫШЕННОЙ ЭМОЦИОНАЛЬНО-ЭКСПРЕССИВНОЙ
ОКРАСКОЙ В ПОВЕСТВОВАТЕЛЬНОЙ СТРУКТУРЕ ПОВЕСТИ ИВО АНДРИЧА
ПРОКЛЯТЫЙ ДВОР И ВОПРОСЫ ПЕРЕВОДА
РУССКИХ ЭКВИВАЛЕНТОВ

Резюме

Проблематика нарративного дискурса тесным образом связана с выявлением сущностных признаков индивидуальных особенностей повествователя в корреляции с параметрами национального менталитета. Эмоционально-экспрессивная фразеология является неотъемлемым компонентом нарративного дискурса и может выступать базовым материалом для выявления характерологических черт представителя национального менталитета.

Целью исследования настоящей работы выступают способы фразеологической вербализации характерологических признаков языковой личности повествователей „Проклятого двора”. В отличие от традиционного лингвистического описания способов вербализации черт языковой личности, лингвосомиотический подход, превалирующий в нашей работе, обладает значимостью для лингвистики.

На основании проведенного исследования можно заключить, что: фразеологические единицы в национальной лингвокультурологии выполняют ряд функций, связанных со способами идентификации, моделями отражения действительности; концептуальное представление человека о действительности фокусируется фразеологией индивидуума, семантическая составляющая которой служит когнитивно-ассоциативной базой для идентификации речевого портрета повествователя; эмоционально-экспрессивные фразеологизмы функционируют в нарративном дискурсе не изолировано друг от друга, а взаимодействуют, переплетаются и образуют семиотический континуум, отражающий сущностные признаки языковой личности повествователя; что касается переводы фразеологизмов, то по-нашему мнению, переводчик справился со своей нелегкой задачей.

Ключевые слова: фразеологические единицы, эквиваленты, повествовательный дискурс, фразеологический дискурс повествователя.